

اشاره

ارتباط خانه و مدرسه یکی از مهم‌ترین شیوه‌های اثرگذاری دو سویه و جلوگیری از آسیب‌های اجتماعی بر جسم و روان دانش‌آموزان است. کارکنان مدارس در طول سال تحصیلی مراودات زیادی با والدین و دانش‌آموزان دارند. مراجعه والدین برای پیگیری امور آموزشی و تربیتی فرزندان، به خصوص در دوره ابتدایی، شرکت در جلسات اولیا و مربیان و حضور در دیگر جلساتی که مدارس برگزار می‌کنند، این‌ها همه و همه فرصت‌های مناسبی هستند تا ما درباره دانش‌آموزان و به خصوص کودکان با والدین آنان گفت‌وگو کنیم. این نوشته به شما خواننده گرامی و همه کارکنان مدارس کمک خواهد کرد در خصوص تأثیرات رسانه

مقدمه

در زندگی امروزی، رسانه جایگاه ویژه‌ای در بین خانواده‌ها و به خصوص در میان کودکان دارد. تلویزیون، رادیو، رایانه و بازی‌های رایانه‌ای و اینترنت چنان با زندگی ما عجین شده‌اند که کمتر متوجه تأثیرات آن‌ها بر روند اخلاقی و اجتماعی زندگی مان هستیم. فرزندانمان غرق در رسانه‌های الکترونیکی شده‌اند.

خط رسانه‌ها بر لوح سفید کودک

نگاهی به اهمیت، جایگاه تأثیر رسانه‌ها بر دانش‌آموزان

زهرا اسلامی

بیشتر بدانیم

کودکان و نوجوانان، به دلیل دانش اندک و قدرت کمی که در تجزیه و تحلیل مسائل اطراف خود دارند، در برابر انواع پیام‌های رسانه‌ای، صرفاً جذابیت فریبنده آن را ملاک انتخاب خود قرار می‌دهند و به همین دلیل از دیگر مخاطبان آسیب‌پذیر تر هستند

را به کودکان نشان دهیم و جهان را به شیوه‌ای جذاب برایشان تصویر کنیم، فکر و عمل برخاسته از نگرش غلط، آن‌ها را به بیراهه خواهد برد. کودکان خیلی بیشتر از بزرگ‌ترها به تماشای برنامه‌های تلویزیونی می‌نشینند و به همین دلیل محصولات رسانه‌ای می‌توانند بر عقاید، رفتار، نحوه ارتباط با جمع و دوست‌یابی آنان تأثیر بگذارند.

از سویی دیگر، استفاده افراطی از رسانه برای کودکان امری مضر و نامناسب تلقی می‌شود که می‌تواند به اعتیاد رسانه‌ای، فاصله گرفتن از واقعیت‌های زندگی، کاهش روابط اجتماعی و بی‌توجهی به درس و مدرسه منجر شود. فون فیلیتزن دلایل اصلی استفاده از رسانه را برای کودکان (سوئدی) در این عبارات جمع‌بندی کرده است:

- تفریح و سرگرمی و شادی‌های عاطفی
- نیازهای اجتماعی، هویت‌یابی و گفت‌وگو با دیگران
- نیازهای اطلاعاتی و شناختی
- نیازهای غیراجتماعی، به‌ویژه فرار کردن، از جمع تنها بودن و کنترل خلق و خوی شخصی
- نیازهای مربوط به خود رسانه (مانند کتاب، رادیو و غیره) و شیوه مصرف آن که رضایت‌های ذاتی را به استفاده‌کنندگان ارائه می‌کند.

بازنمایی و خشونت

کودکان با توجه به داشتن اوقات فراغت بیشتر و ذهن آرام‌تر، توجه بیشتری به رسانه‌ها دارند و ارتباط عمیق‌تری با آن‌ها برقرار می‌کنند. از برجسته‌ترین موضوعاتی که محققان در کشورهای مختلف درباره آن اظهار نگرانی می‌کنند و برای مقابله با این مسئله یا کاهش آثار آن، تأکید دارند، موضوع بازنمایی خشونت در رسانه و آثار آن بر روی روح و روان کودکان بوده است. خشونت رسانه‌ای سه تأثیر عمده بر مخاطب خود باقی می‌گذارد که عبارت‌اند از: فراگیری رفتار و گرایش به واکنش خشونت‌آمیز؛ حساسیت زدایی در مقابل خشونت؛ ترس فزاینده از اینکه خود قربانی خشونت شود. در هر سه مورد یاد شده، باید هم خانواده‌ها و هم کودکان به سطحی از شناخت از رسانه و محصولات رسانه‌ای دست یابند تا بتوانند ضمن فاصله گرفتن از چنین آثاری، از تماشای

در حالی که تلویزیون روشن است، غذا می‌خورند، بازی می‌کنند، تکالیف مدرسه‌شان را در اینترنت انجام می‌دهند، به دوستانشان پیامک می‌زنند و بسیاری از این دست کارها که آن‌ها را از فعالیت‌های ورزشی، مطالعه و همراه بودن با خانواده باز می‌دارد.

کودکان در حال حاضر بیش از هر زمانی تحت تأثیر مستقیم رسانه‌ها قرار دارند و برنامه‌های تلویزیونی، ویدیویی و رایانه بر زندگی واقعی آنان تأثیر شگرفی دارد. در این خصوص خانواده‌ها باید همراه با فرزندان خود باشند تا از آسیب‌های احتمالی بر روند تربیتی فرزندانشان جلوگیری کنند.

کلیدواژه‌ها: رسانه، سواد رسانه‌ای، رایانه، کودک، سرگرمی، روابط اجتماعی

کودکان و نوجوانان، به دلیل دانش اندک و قدرت کمی که در تجزیه و تحلیل مسائل اطراف خود دارند، در برابر انواع پیام‌های رسانه‌ای، صرفاً جذابیت فریبنده آن را ملاک انتخاب خود قرار می‌دهند و به همین دلیل از دیگر مخاطبان آسیب‌پذیرتر هستند.

از سویی دیگر، ذهن کودکان اگر حتی مانند لوح سفیدی هر چیزی را بر خود حک و ماندگار نکند، باز هم آمادگی خیلی زیادی برای ثبت و ضبط آنچه از رسانه‌ها به‌خصوص جعبه جادویی تلویزیون و صفحات افسونگر کوچک و بزرگ رایانه دریافت می‌کند، دارد.

از آنجا که کودکان می‌خواهند تجربه‌های مخصوص به خود را به‌دست آورند و همچنین به‌دنبال بازی و سرگرمی، اطلاعات جذاب، روابط اجتماعی خوشایند و امکانات بیشتر برای شناخت هویت خود باشند، از رسانه‌های متنوع استقبال بیشتری می‌کنند.

بدون شک، کودکان از آداب و رسومی که در رسانه‌ها می‌بینند تقلید می‌کنند و طرز فکر و اعتقادات و ختمشی آن‌ها می‌تواند تحت تأثیر برنامه‌های تلویزیونی یا رایانه‌ای قرار گیرد. برای مثال، کودکان سعی می‌کنند رفتار و گفتار خود را همانند شخصیت قهرمان مورد نظر و علاقه خود در یک فیلم کارتونی جلوه دهند. بنابراین، اگر نتوانیم به‌درستی راه صحیح

به دلیل متفاوت بودن
فضای بازی های
رایانه ای و تأثیر عمیقی
که بر کودکان دارد،
تأثیر این بازی ها با
تأثیرات دیگر تولیدات
رسانه ای، سینمایی،
ویدیویی و موسیقی
متفاوت است

آن خودداری کنند. ضمناً در هر سه مورد، تأثیرات آن به دلیل ویژگی های سنی کودک، به طور ناخودآگاه رخ می دهد و چنانچه والدین در کنار کودکان حضور داشته باشند و هنگام تماشای صحنه های پر زد و خورد و خشونت بار، جنبه های غیرواقعی بودن این بازی های، مانند استفاده از جلوه های ویژه را به کودکانشان یادآوری کنند، می توان امیدوار بود تا حدودی از آثار مخرب این محصولات بر ذهن و روان آنان کاسته شود.

بهبتر می داند که چگونه از پیام ها، مضمون ها و محتوای مفید آن ها بهره بگیرد.
در مجموع می توان گفت، کودکان به دلیل داشتن سواد رسانه ای پایین، توانایی تجزیه و تحلیل پیام های پیچیده رسانه ها را ندارند و در نتیجه، تأثیر و آسیب پذیری آن ها در مقابل آسیب های اجتماعی رسانه ها بسیار زیاد است.
در برخی کشورها سواد رسانه ای به اندازه ای اهمیت دارد که آن را یک ماده درسی در میان مواد درسی دوره های تحصیلی راهنمایی تا دوره دیپلم متوسطه به رسمیت شناخته اند.

با گسترش نشریات حوزه رسانه در کشورمان، زمینه توسعه سواد رسانه ای و همچنین با تشکیل کارگاه ها و کلاس های سواد رسانه ای می توان به مخاطبان رسانه ها در این حوزه کمک کرد. البته اجرای این گونه برنامه های آموزشی و از جمله سواد رسانه ای در کشور، نیازمند همکاری گسترده دستگاه های گوناگون فرهنگی و اجتماعی است.

پیشنهادهای

۱. تمام آنچه را کودک شما از رسانه دریافت می کند، کنترل کنید و به محتویات برنامه های رسانه ای آنان اهمیت دهید.

۲. با کودک خود همراه شوید و سواد رسانه ای کودک خود را (در حد توان و شناخت او) بالا ببرید.

۳. صرفاً برای آرام کردن کودک و فرزند خود از تلویزیون، ویدیو یا بازی های رایانه ای استفاده نکنید.

۴. تلویزیون را به مرکز توجه خانواده تبدیل نکنید و فعالیت هایی را برای سرگرمی فرزندان خود به همراهی همه اعضای خانواده در نظر بگیرید.

۵. با برنامه ریزی و توجه و اعمال کنترل و نظارت لازم، از رسانه ها برای فرزندان خود ابزاری سودمند و مفید بسازید.

خشونت از جنس بازی های رایانه ای

به دلیل متفاوت بودن فضای بازی های رایانه ای و تأثیر عمیقی که بر کودکان دارد، تأثیر این بازی ها با تأثیرات دیگر تولیدات رسانه ای، سینمایی، ویدیویی و موسیقی متفاوت است. در فضای بازی های رایانه ای کودک یا نوجوان خود پذیرای نقش است و با فرد بازی کننده همذات پنداری می کند. در چنین وضعیتی، او به طور ناخودآگاه در مقابل رفتارهایی که شخصیت ها و عناصر بازی دارند، کنش و واکنش نشان می دهد، هیجان زده یا خوشحال می شود و احساس شکست یا پیروزی می کند. همین عکس العمل ها می تواند موجب شکست پنداری و یا تصور پیروزی شود و در شکل افراطی آن کودک را مغرور یا ناکام و شکست خورده سازد.

سواد رسانه ای

از دیدگاه دانشمندان حوزه ارتباطات، مخاطبان رسانه ها همواره در معرض انواع پیام های رسانه ای هستند که قدرت تشخیص درست و غلط بودن، توان تجزیه و تحلیل و تفسیر این پیام های رسانه ای، اصطلاحاً سواد رسانه ای نامیده می شود. هر چه شناخت و درک مخاطب در مقابل پیام و محتوای رسانه بیشتر باشد، در مقابل آسیب ها نیز مصون تر می ماند و

منبع

۱. بیچرانلو؛ عبدالله. سواد رسانه ای، مهم ترین راهبرد مخاطب محور. فصل نامه رسانه، سال بیست و سوم، شماره ۱، بهار ۱۳۹۱.
۲. رویکرد اخلاق در رسانه ها (مجموعه مقالات). مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها، ۱۳۷۵.
۳. مجیدی قهرودی، نسیم؛ اسدی، زهرا. سواد رسانه ای در برابر تبلیغات تجاری. فصل نامه رشد علوم اجتماعی، شماره ۴، تابستان ۱۳۹۲.